

Гурківська Альона Ігорівна, студент 4-го курсу філософського факультету Київського національного університету ім.Тараса Шевченка

ДИНАМІКА ПРАВОВОГО РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНИ

Проблема правового реформування України є однією з найактуальніших тем на сьогодні. Комплекс заходів держави, спрямованих на реформування політичної системи України є

продиктованим як вимогами Західних геополітичних партнерів, так і гострою внутрішньою необхідністю змін.

Детермінуючи поняття «реформа» (від лат. *refor^oma* - перетворюю - перетворення, нововведення, перевлаштування певної сторони суспільного життя (порядків, інститутів, організацій, закладів), без докорінної зміни засад існуючої соціально-політичної структури і наявного соціального ладу[1]) варто зазначити, що передусім це є сутнісною зміною якості.

Основною проблемою для України є паралізованість системи стримувань і противаг, не зважаючи на існуючі, Конституційно визначені, механізми правового регулювання.

Передусім основним об'єктом реформування є судова система, адже саме суд є арбітром, рішення якого безпосередньо впливають на функціонування політичний сил в державі.

Серед основних ідей, які були закладені в основу проекту судової реформи:

- Повне оновлення суддівського корпусу;
- Запобігання корупції судової гілки влади;
- Реалізація невідчужуваного права людини на

справедливий суд.

Однак, в історії української практики реформування судової гілки влади вже були прецеденти, коли ці принципи були або мали стати базисом оновленої системи.

2 червня 2016 року Верховна Рада ухвалила зміни до Конституції в частині правосуддя. 30 вересня зміни набули чинності

Зміни щодо правосуддя в Україні передбачають:

1. Введення трірівневої судової системи: закон скасовує чотириохрівневу систему. З неї будуть виключені вищі спеціалізовані суди (Вищий адміністративний, Вищий господарський та Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних та кримінальних справ). Систему судоустрою складатимуть місцеві та апеляційні Суди, вищим органом є Верховний Суд.

2. Призначення здійснюється на посаду судді Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом. Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом. [2, Ст. 128] Введення конкурсу на заміщення посади судді, за умови забезпечення його прозорості та об'єктивності, є позитивною зміною, що може підвищити якість функціонування судової системи України. Однак ця зміна не враховує особливостей українського корупційного політичного клімату, що навпаки, може призвести до негативних наслідків.

Разом з тим скасовується випробувальний термін для суддів, що зможе убезпечити їх від адміністративного тиску з боку Верховної Ради України.

3. Замість Вищої ради юстиції формується Вища рада правосуддя. Вища рада правосуддя складається з двадцяти одного члена, з яких десятьох - обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, двох - призначає Президент України, двох - обирає Верховна Рада України, двох - обирає з'їзд адвокатів України, двох - обирає всеукраїнська конференція прокурорів, двох - обирає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ [2, Ст. 131]. Вища рада правосуддя має ширші повноваження порівняно з Вищою радою юстиції: даний орган вносить подання про призначенні судді на посаду, ухвалює рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності ухвалює рішення про звільнення судді з посади [2, Ст. 131].

4. Підвищується віковий ценз для посади та вимоги до стажу роботи в галузі права, необхідний для призначення. З Закону виключено положення про ценз осілості судді. Враховуючи останні тенденції до призначення на керівні державні посади іноземців, не виключено, що наступний суддівський корпус буде включати осіб, що отримали громадянство шляхом натуралізації, і така зміна буде нести негативні наслідки.

5. Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [2, Ст. 131-2]. Винятки можуть бути тільки у спорах щодо трудових відносин, соціальних прав та у виборчих спорах. Монополія адвокатури в судах обмежує право людини на справедливий суд, оскільки для захисту своїх прав громадяни мають користуватися послугами оплачуваного адвоката, однак, більшість українців в умовах економічної кризи не мають такої можливості. Постає питання: який рівень послуг отримає населення за мінімальну ринкову вартість? Така система діє у ряді західних країн, зокрема у США, однак, постає питання доцільності імплементації норм, які ефективно діють в межах західного середовища, не враховуючи український політико- соціальний клімат та особливості.

6. Підвищення заробітної плати суддям дозволить забезпечити гідні умови життя та викликати інтерес професійних адвокатів до участі у конкурсі на заміщення посади судді.

7. Скасовано наглядові функції прокуратури. Ліквідується інститут «народних засідателів».

На перший погляд такі зміни можуть здатися ефективними, однак, вони не враховують ні особливості української політичної культури, ні особливості організації та функціонування публічної влади в державі, з чим пов'язані низка ризиків:

1. Фактор об'єктивності оцінки в процесі переатестації суддів. Оскільки переатестацію проводить Вища кваліфікована комісія суддів, є високий ризик конфлікту інтересів. Також переатестація обмежена заходами перевірки лише діючих суддів, це і спровокувало їх масовий відтік «у відставку». При цьому вплив на подальшу кар'єру судді в разі негативного результату переатестації досить обмежений - наслідком буде направлення на підвищення кваліфікації до школи суддів. І лише у разі повторного негативного результату суддю

гіпотетично може бути звільнено за порушення присяги. Ця позиція критикується з боку Венеціанської комісії [3, пункт 23].

2. Монополія адвокатури порушує право громадянина на справедливий суд. Така норма свідчить про факт потужного адвокатського лобювання в процесі ухвалення даних змін до Конституції. Це свідчить про порушення основного принципу судочинства та викривлює суть реформи взагалі.

3. Заміна усіх (8000) суддів паралізує систему та нашкодить безперервності відправлення правосуддя.

Серед позитивних змін наявні:

- скасування повноваження Верховної Ради щодо призначення суддів;

- скасування випробувального терміну для суддів, призначених

- вперше;

- вилучення «порушення присяги» з переліку підстав для звільнення суддів з посад;

- реформу прокуратури, гарантії її незалежності (зокрема, скасування повноваження Верховної Ради щодо висловлення недовіри Генеральному прокурору) та вилучення її непрокурорських наглядових повноважень;

- збалансований склад Конституційного Суду України

- запровадження конституційної скарги фізичних осіб, яка подається з метою скасування ймовірно неконституційних законів.

- скасування повноважень Президента щодо звільнення суддів;

- Верховна Рада братиме участь у прийнятті рішення про склад Вищої ради правосуддя.

Отже, судова реформа в Україні має низку позитивних та негативних аспектів. Однак, враховуючи те, що певні її положення суперечать основоположному принципу (забезпечення права людини на справедливий суд) та меті (якісна, докорінна зміна судової системи) самої реформи, вона не априорі не може бути ефективною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В.І.Шинкарук. «Філософський енциклопедичний словник», Київ, Абрис - 2002 рік, С. 547
2. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», Відомості Верховної Ради, 2016, № 28, Ст.532
3. Opinion of the proposed Amendments to the Constitution of Ukraine regarding the judiciary as approved by the Constitutional Commission on September 2015 adopted Venice Commission at its 104th Plenary Session (Venice, 23-24 October 2015).